

УДК 001.83:[069+001.32](477.54/.62)“19”

DOI <https://doi.org/10.15407/nte2023.02.046>

СТАДНІК ЮЛІЯ

аспірантка Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет», старша наукова співробітниця I відділу науково-експозиційної роботи Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова (Харків, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4191-8147>

STADNIK YULIA

a postgraduate student at the National Technical University *Kharkiv Polytechnic Institute*, a senior research fellow at the Department of Scientific and Exposition Work of the Mykola Sumtsov Kharkiv Historical Museum (Kharkiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4191-8147>

Бібліографічний опис:

Стаднік, Ю. (2023) Співпраця Музею Слобідської України і секції етнології та краєзнавства Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури (20-ті роки ХХ століття). *Народна творчість та етнологія*, 2 (398), 46–53.

Stadnik, Yu. (2023) Cooperation between the Museum of Sloboda Ukraine and the Ethnology and Local History Section of the Kharkiv Research Department of the History of Ukrainian Culture (1920s). *Folk Art and Ethnology*, 2 (398), 46–53.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

СПІВПРАЦЯ МУЗЕЮ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ І СЕКЦІЇ ЕТНОЛОГІЇ ТА КРАЄЗНАВСТВА ХАРКІВСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (20-ті роки ХХ століття)

Анотація / Abstract

У статті розглянуто співпрацю секції етнології та краєзнавства Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури і Музею Слобідської України впродовж 1920-х років на особистому, науковому та громадському рівнях. У цей період розвиток української науки проходив у надскладних соціально-політичних умовах. Недостатнє фінансове забезпечення, переформатування системи освіти й науки, а пізніше репресії вчених позбавили наукову галузь стабільності. Водночас посилилася співпраця вчених у межах спільних наукових проєктів.

У результаті дослідження визначено, що підґрунтям спільної роботи співробітників секції етнології та краєзнавства і Музею Слобідської України стала єдина тематика досліджень, а також праця на штатних посадах одночасно в обох установах М. Сумцова, Р. Данківської, І. Єрофєєва, П. Ковалівського та інших талановитих учених. Окрім того, музей уважався однією з науково-допоміжних установ кафедри.

У процесі вивчення було встановлено, що завдяки особистим зв'язкам у межах секції та Музею було сформоване фахове коло науковців, які працювали над теоретичними й практичними завданнями етнології та краєзнавства. Результатами спільної діяльності стали розробки програм етнологічних досліджень, що застосовувалися під час пошукових експедицій, а також часткове розв'язання проблеми оприлюднення результатів наукової праці – публікація праць учених у виданнях Музею та збірниках кафедри. Також на кафедрі велася підготовка молодого покоління науковців, які здійснювали професійну діяльність у музейній галузі.

Спільними зусиллями співробітників кафедри та Музею успішно проводилася культурно-просвітницька робота. У 1925–1927 роках було організовано серію лекцій з історії та культури України. Завдяки взаємодопомозі етнологічно-краєзнавча секція Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури і Музей Слобідської України стали центрами етнологічних та краєзнавчих досліджень на Харківщині у 20-х роках ХХ ст.

Ключові слова: етнологія, краєзнавство, музей, науково-дослідна кафедра, етнологічно-краєзнавча секція, Харків.

The article investigates the collaboration, at personal, scientific, and public levels, between the Ethnology and Local History Section of the Kharkiv Research Department of the History of Ukrainian Culture and the Museum of Sloboda Ukraine throughout the 1920s. This period saw the development of Ukrainian science under challenging socio-political circumstances. Insufficient financial support, the restructuring of the education and science system, and later, the repression of scholars created an unstable scientific field. At the same time, the cooperation of scholars within ideological and thematic schools of thought intensified.

The research determined that the joint activities of the staff of the Ethnology and Local History Section and the Museum of Sloboda Ukraine were based on common research topics, as well as the work of talented scholars, including M. Sumtsov, R. Dankivska, I. Yerofeyev, P. Kovalivskyi and others in full-time positions simultaneously in both institutions. In addition, the museum was considered one of the Department's scientific and auxiliary institutions.

The study found that personal connections within the Section and the Museum led to the formation of a professional circle of scholars who tackled theoretical and practical problems of ethnology and local history. The joint activities resulted in the development of ethnological research programmes used during search expeditions, as well as in the partial solution of the problem of promulgating the results of scientific work – the publication of scholars' achievements in the Museum's editions of and the Department's collections. The department also trained a younger generation of scholars who engaged in professional activities in the museum industry.

Joint efforts of staff of the Department and the Museum were instrumental in carrying out successful cultural and educational work. From 1925 to 1927, a series of lectures on the history and culture of Ukraine was organized. As a result of mutual assistance, the Ethnological and Local History Section of the Kharkiv Research Department of the History of Ukrainian Culture and the Museum of Sloboda Ukraine became centres of ethnological and local history studies in 1920s Kharkivshchyna.

Keywords: ethnology, local history, museum, research department, ethnological and local history section, Kharkiv.

Розвиток української науки у 20-х роках ХХ ст. став результатом двох взаємопов'язаних процесів – зміни соціально-політичних умов, що спричинила численні реорганізації в цій сфері, а також піднесення української гуманітаристики, зокрема етнології та краєзнавства, які активно розвивалися під впливом українського національного відродження. З одного боку, від більшовицького режиму йшло свідоме руйнування старих інститутів та наукових громадських організацій, а також поступове витіснення з науки частини талановитих учених. З іншого боку, завдяки українській науковій еліті у межах Всеукраїнської академії наук формувалася мережа нових наукових інституцій – науково-дослідних кафедр. У цей час

статус науково-допоміжних установ, а подекуди окремих дослідницьких центрів з власною аспірантурою отримують і музеї. Однак незалежно від конкретної наукової установи робота українських учених відбувалася в досить складних фінансових і політичних умовах, що призвело до збільшення ролі взаємодопомоги у співпраці науковців відповідних інституцій.

Таку тенденцію можна простежити в спільній роботі етнологічно-краєзнавчої секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури і Музею Слобідської України (МСУ) (з 1922 р. – імені Г. С. Сковороди). В історичній науковій літературі ця проблема повністю не розкрита; лише опосередковано висвітлені окремі її

аспекти. Тому метою статті є розгляд питання співпраці секції та Музею на особистому, науковому й громадському рівнях у контексті розвитку науки впродовж 20-х років ХХ ст.

Важливим складником джерельної бази дослідження є статті 1920-х років, присвячені діяльності Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури та Музею Слобідської України. Такі матеріали розміщувалися або в спеціальних виданнях указаних установ у вигляді звітів-хронік [14], або в інформаційних довідках у журналах та публікаціях під егідою Народного комісаріату освіти (НКО) УСРР [16].

Найбільш повну інформацію про організацію та роботу МСУ у 20-х роках ХХ ст. надає стаття О. Павлової «Історія музею Слобідської України», у якій згадано і про роль співпраці Музею та секції [18]. Ключовою працею, що містить ґрунтовний аналіз роботи кафедри, є монографія О. Богдашиної «Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д. І. Багалія (1921–1934 рр.)». Окремий розділ в ній присвячено взаємодії кафедри з архівами, бібліотеками та музеями [3]. Меншою мірою висвітлено питання значення спільної праці МСУ і кафедри. Важливим для огляду результатів роботи обох установ є питання наукової діяльності академіка ВУАН М. Сумцова впродовж 1920–1922 років, детально висвітлене у праці О. Мандебури [12]. З метою розгляду питання в контексті часу до джерел та історіографії, окрім праць, що безпосередньо стосуються установ та їх співробітників, були включені дослідження, які висвітлюють організаційні питання в роботі наукових установ у 1920-х роках (В. Дубровський [9], С. Водотика [8], В. Борисенко [4] та ін.).

Офіційно Музей Слобідської України був утворений у січні 1920 року [14, с. 6]. У результаті численних реорганізацій до фондів Музею увійшли колекції, що збиралися багатьма поколіннями університетських учених. Це, зокрема, збірки

Музею красних мистецтв і старожитностей та Етнографічного музею Історико-філологічного товариства [18, с. 304]. Окрім того, співробітники МСУ проводили постійну роботу над поповненням і вивченням колекції [14, с. 6].

На початку 20-х років ХХ ст. в Харкові було зосереджено багато цінних історичних збірок, однак через важку фінансову ситуацію та брак приміщень лише деякі з них мали змогу створювати виставки та приймати відвідувачів [9, с. 28]. Одним із заходів, який допоміг налагодити роботу МСУ в цьому напрямі, слід уважати створення «Товариства друзів Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди», яке започаткував фундатор музею і перший директор Микола Федорович Сумцов. Члени «Товариства...» допомагали порадами, працею, а подекуди й фінансово [17, с. 24]. До організації роботи МСУ долучилися видатні вчені, наприклад, Д. Зеленін, а особливо Д. Багалій, який з університетських часів був у дружніх стосунках із М. Сумцовим [17, с. 24]. Утім, найбільшої ваги мала самовіддана праця колективу музейників на чолі з директором М. Сумцовим.

У 20-х роках ХХ ст. музеї виконували роль науково-дослідних центрів [9, с. 4]. Це було пов'язано з владною політикою відокремлення наукової роботи від навчання. Дореволюційна система вищої освіти в УСРР була ліквідована. На основі Харківського університету сформували Харківський інститут народної освіти (ХІНО). Безпосередня дослідницька робота та підготовка майбутніх учених була передана у відання новостворених науково-дослідних кафедр [8, с. 56]. Однією з найбільш потужних установ гуманітарного напрямку, що входила до Першого історико-філологічного відділу ВУАН, була Харківська науково-дослідна кафедра історії України (пізніше – історії української культури), створена в жовтні 1921 року [4, с. 54]. Однак фактична робота розпочалася майже через рік. Очільником установи став уже згаданий

Дмитро Іванович Багалій (1921–1929) [2, с. 13] (належав до першого складу академіків ВУАН), авторитет якого більшовицький режим використав у просуванні нових інституцій. Вочевидь, Д. Багалій у цей час також звернувся за допомогою до М. Сумцова, запросивши досвідченого етнолога на посаду керівника літературно-етнографічної секції (у 1925 р. секція реорганізована в етнолог-краєзнавчу). В «Автобіографії» Дмитро Іванович назвав його «найближчим організатором секцій етнографії та історії українського письменства» [1, с. 140]. Попри короткий строк роботи (1921–1922), Микола Федорович устиг скласти проекти підготовки аспірантів і колективної роботи на кафедрі, а також написав пояснювальні записки до них [2, с. 167]. Однак ці матеріали були використані в роботі вже після смерті автора.

Зауважимо, що суміщення було поширеною практикою серед учених того часу через низьку заробітну плату [2, с. 163]. Тому не дивно, що частина колективу Музею одночасно працювала й на кафедрі. Наприклад, Р. Данківська стала спочатку аспіранткою кафедри, а пізніше – науковим співробітником. При цьому вчена була зберігачкою в Музеї Слобідської України, а з 1922 року продовжувала справу засновника і вчителя М. Сумцова, зайнявши посаду директора (1922–1929) [12, с. 190]. Згідно з дослідженнями О. Богдашиної, на штатних посадах у різний час у Музеї працювали співробітники кафедри: А. Ковалівський, В. Білецька, П. Ковалівський, К. Кушнірчук та К. Черв'як [3, с. 70].

Тож від заснування обох установ існувало тісне особисте спілкування між їх співробітниками. На цьому ґрунті виростала широка наукова, а пізніше й просвітницька співпраця між ними. Відзначимо, що Музей Слобідської України був справді дружнім до дослідників закладом, оскільки взаємодіяв з науковими та освітніми установами не тільки в межах УСРР, але й в інших союзних республіках та за кордоном [15, с. 6].

Співробітники закладу підбирали матеріали досліджень, складали програми етнографічних розвідок, за запитом подавали інформацію краєзнавчого характеру тощо [5, с. 30].

У статті, присвяченій Музею Слобідської України, надрукованій у журналі «Пламя» за 1925 рік, І. Єрофеев наголошував, що лише половина із 30 000 відвідувачів Музею за минулий рік – екскурсанти [10, с. 10]. Імовірно, іншу половину складали відвідувачі пізнавальних лекцій, а також вчені та аспіранти, що користувалися матеріалами бібліотеки та фондів для наукових досліджень. При цьому кількість гостей закладу постійно зростала [7, с. 3].

У музейному виданні «Бюлетень музею Слобідської України», що вийшов у трьох випусках (1-й – 1925 р., 2-й – 1926–1927 рр., 3-й – 1927–1928 рр.), в окремому розділі було наведено перелік закладів (понад 100 організацій), з якими мав взаємодію Музей [15]. Серед них була зазначена Науково-дослідна кафедра історії України [15, с. 7]. Найтіснішою була співпраця музею з етнолог-краєзнавчою секцією. Вочевидь, цьому сприяла схожість тематики дослідження.

О. Федоровський зазначав, що в середині 1920-х років етнологічні дослідження в Харкові акумулювали кілька установ, серед них – Музей Слобідської України [20, с. 191]. З початку роботи в цьому напрямі вдалося провести етнографічні «екскурсії» (пошукові експедиції) лише в межах Харкова [20, с. 192]. Однак у 1925–1928 роках дослідження поширилось і на інші території сучасної України [21, с. 171]. Метою наукових експедицій було вивчення історії, народного побуту, виявлення і збір пам'яток української народної культури [18, с. 305]. До деяких груп пам'яток складалися програми для фіксації етнологічного матеріалу [14]. У 1920-х роках були проведені музейні екскурсії за участю Р. Данківської та І. Єрофеева, зазначеного як співробітника Науково-дослідної кафедри історії української культури [15, с. 5]. Також І. Єрофеев пізніше працював у Музеї та брав активну участь в організації Рукописного

відділу [15, с. 25]. При цьому МСУ вважався однією з науково-допоміжних установ кафедри [3, с. 70].

Долучення працівників кафедри до роботи в Музеї Слобідської України було викликано браком кваліфікованих кадрів та належного фінансування. У грудні 1924 року в Музеї офіційно працювало лише 7 осіб, 3 з них – технічні працівники [14, с. 8], тоді як у складі лише етнологічно-краєзнавчої секції (однієї з чотирьох на кафедрі) на січень 1929 року нараховувалося 7 наукових співробітників та 3 аспіранти. На кадрове питання в Музеї впливала відсутність значної кількості кваліфікованих фахівців у республіці. Керівник етнологічно-краєзнавчої секції професор О. Ветухов (1922–1929), цілком розуміючи проблему, визначає одним із завдань секції «дбати про зміну», тобто підготувати «дослідників-краєзнавців, етнологів, а також музейних працівників» [6, с. 145].

Результатом такої співпраці можна вважати той факт, що вчені, які в різний період входили до складу секції, працювали викладачами Харківського інституту народної освіти й були співробітниками музеїв України. Очільник музейної секції Управління науки НКО УСРР В. Дубровський (також співробітник кафедри), перераховуючи талановитих дослідників, що працювали в музейних закладах, згадував С. Таранушенка (Харківський музей українського мистецтва), Я. Риженка (Полтавський державний музей), П. Ковалівського (Музей Слобідської України) та О. Федоровського (Харківський археологічний музей) [9, с. 15–16].

Паралельно з Музеєм в етнографічні експедиції виїжджали і співробітники етнологічно-краєзнавчої секції. За слушним висновком О. Ветухова, через специфіку етнологічних досліджень колективна робота не могла обмежуватися лише вивченням архівних і музейних матеріалів «у статичності», тому пошукова робота стала важливим складником секційної роботи [7, с. 61]. Громадським компонентом цього виду роботи була відкрита в грудні 1928 року

виставка, що демонструвала знайдені під час етнографічних експедицій предмети (понад 700 експонатів) [7, с. 61].

На виставці представили джерела для вивчення матеріальної та духовної культури Слобожанщини, Полтавщини, Чернігівщини та Дніпропетровщини [7, с. 61]. Імовірно, музейна діяльність співробітників секції наштовхнула на ідею зробити щось подібне до виставки нових надходжень, яка щорічно проходила в МСУ [5, с. 30]. Однак опрацювання знайденого матеріалу, на відміну від музейної практики, сприяло розробці методологічних засад наукових досліджень. Зокрема, у середині 1920-х років серед українських учених точилися дискусії щодо предмета та методів в етнології [11, с. 126], до якої долучилися й співробітники секції [6, с. 145].

Активне накопичення джерел та їхнє фахове дослідження відразу після надходження [12, с. 192] сприяло збагаченню етнологічних знань. Утім, перед науковцями гостро стояла проблема оприлюднення наукових розвідок. Скажімо, не вистачало фахових видань для публікації матеріалів [1, с. 141]. Д. Багалій бачив розв'язання цієї проблеми у випуску видання кафедри, яке б дозволило співробітникам, особливо аспірантам, поділитися своїми напрацюваннями з більш широкою аудиторією [17].

Упродовж 1924–1930 років праці співробітників та аспірантів розміщувалися в «Науковому збірнику науково-дослідчої катедри української культури» [16, с. 251]. Загалом було видано десять випусків. У «Збірниках» Д. Багалій продовжив традицію, започатковану ще в історико-філологічному товаристві (кожен випуск був присвячений видатним ученим). Перший збірник – пам'яті М. Сумцова – уміщував праці, що пов'язані з тематикою досліджень етнографа та були написані переважно учнями вченого [12, с. 226]. Окрім того, у «Збірниках» публікувалися наукові розвідки самого М. Сумцова (по смерті), а також згаданої вище Р. Данківської. Відповідно в «Бюлетенях» Музею були роз-

міщені статті та етнографічні програми співробітників секції, наприклад наукові розвідки І. Єрофеева та А. Ковалівського, що стосувалися фондів музею [15].

Поширенню наукових напрацювань «серед народу» та долученню до роботи молодого покоління сприяла спільна культурно-освітня робота музею та кафедри. З 1924 року в МСУ було організовано цикл щотижневих лекцій [14, с. 10], тематика яких була досить широкою. Вони стосувалися творчості Г. Сковороди, Г. Квітки-Основ'яненка, висвітлювалися теми Гайдамаччини, чумацтва, кобзарства тощо [18, с. 307]. Лекції кілька років вели співробітники кафедри, зокрема й представники етнологічно-краєзнавчої секції: І. Єрофеев, П. Ковалівський, А. Ковалівський, Є. Берченко. До того ж вони одночасно були викладачами ХІНО [3, с. 76]. Для читання лекцій були запрошені досвідчені лектори. Виступи мали популярність серед відвідувачів. Лише протягом 1927 року було проведено 16 лекцій для 500 слухачів [21, с. 171].

Наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років майже всі подібні заходи почали згортатися, відбувалися «чистки» з-поміж учених, що проводили українознавчі дослідження. Більша частина кафедри та Музею в цей період зазнала репресій. Скажімо, Р. Данківська була звільнена з посади директора в 1929 році [18, с. 308]. Пізніше в «антимарксистських» поглядах на науку були звинувачені С. Таранушенко та П. Ковалівський [13, с. 267]. У 1930 році всі установи, які очолював Д. Багалій, потерпали від критики та «самокритики» [3, с. 74].

Досить негативно вплинула на роботу МСУ в цей період діяльність співробітни-

ків кафедри та Музею – К. Кушнірчука та К. Черв'яка. За настановами Всеросійського музейного з'їзду 1930 року [19, с. 166–167], вони боролися зі «слобожанським хуторянством» в місцевих інституціях [3, с. 74]. Як наслідок, з виставок прибрали всі етнографічні пам'ятки, що склали більшу частину колекції. Тому експозиції були переповнені схемами, текстами та цифрами [3, с. 74]. Змінений був і профіль музею: з 1930 року він став історичним [18, с. 309]. Цього ж року черговою реорганізацією зазнала й секція – на її основі створили Науково-дослідний інститут історії матеріальної культури [3, с. 45].

Отже, 20-ті роки ХХ ст. стали періодом активізації досліджень, пов'язаних із краєзнавством та етнологією. Цей факт відображають результати співпраці етнологічно-краєзнавчої секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури та Музею Слобідської України. Особисті зв'язки допомогли створити єдине фахове коло науковців, що працювали з історичною спадщиною України. Дослідницька праця Д. Багалія, М. Сумцова, Р. Данківської, І. Єрофеева та інших розкривала науковий потенціал колекції Музею Слобідської України. Водночас ці дослідження сприяли визначенню підходів до збору етнографічних джерел, які успішно використовували в секційній роботі. Також у співпраці секції та Музею було реалізовано ще одне із завдань кафедри – підготовка молодого покоління науковців. Плідним став і просвітницький компонент спільної праці, адже Музей був майданчиком для виходу досліджень учених секції, що тоді стало важливою формою наукової апробації.

Джерела та література

1. Багалій Д. І. Автобіографія: 50 літ на стороні української культури. Харків : Прапор, 2002. 192 с.
2. Багалій Д. І. Наукова спадщина М. Ф. Сумцова. *Червоний шлях*. 1923. № 3. С. 162–171.
3. Богдашина О. М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д. І. Багалія (1921–1934 рр.) : монографія. Харків : Вид. ХДПУ, 1994. 196 с.
4. Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920–1930-х років. Київ : Унісерв, 2002. 92 с.

5. Бюлетень Кабінету антропології та етнології ім. Хв. Вовка. Київ, 1925. Ч. 1. 45 с.
6. Ветухов О. Праці секції. *Науковий збірник Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури імені акад. Д. Багалія* / за заг. ред. акад. Д. Багалія. Харків : Державне видавництво України, 1930. Т. 9. С. 145–155.
7. Ветухов О. Харківщина. *Краєзнавство : науковий журнал*. Харків, 1929. Ч. 1–2. С. 61–64.
8. Водотика С. Г., Савенок Л. А. Дискусійні аспекти науково-організаційної структури ВУАН 1921–1928 рр.: кафедри в структурі історичного знання. *Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць*. 2016. № 17. С. 51–57.
9. Дубровський В. В. Музеї України. Харків : Держвидав України, 1929. 60 с.
10. Ерофеев И. Музей Слободской Украины им. Сковороды. *Пламя*. 1925. № 9. С. 10–11.
11. Капелюшний В. П., Казакевич Г. М., Чернищук Н. В. Українська етнологія у європейському контексті (друга половина XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.). Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. 208 с.
12. Мандебура О. С. Микола Сумцов і проблеми соціокультурної ідентичності. Київ : ІПіЕНД, 2011. 276 с.
13. Маньковська Р. В. Репресії серед музейних працівників в кінці 20–30-х рр. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 1997. № 1/2. С. 263–271.
14. Музей Слобідської України ім. Г. С. Сковороди. Бюлетень. Харків, 1926–1927. № 2–3.
15. Музей Слобідської України. Бюлетень. Харків, 1925. № 1.
16. Наука на Україні. Харків : Типографія Народного комиссариата просвещения. 1922. № 3. 291 с.
17. Науковий збірник Харківської науково-дослідної кафедри історії України: пам'яті акад. М. Сумцова / за ред. Д. Багалія, О. Ветухова, М. Плевако, С. Таранушенка, М. Яворського. Харків : Рух, 1924. I. 154 с.
18. Павлова О. Г. Музей Слобідської України імені Г. С. Сковороди (січень 1920–1929). *Переяславські Сковородинівські студії*. 2011. Вип. 1. С. 304–309.
19. Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток. Київ : Наукова думка, 1989. 301 с.
20. Федоровський А. С. Краеведческая работа в Харькове и на Слободской Украине (в 1910–1920-х гг.). *Краеведение*. 1924. № 3. С. 292–298.
21. Чернікова І. В. Пам'яткоохоронна діяльність музею слобідської України імені Г. С. Сковороди (1920-ті рр.). *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Історія та географія»*. 2013. Вип. 49. С. 170–172.

References

1. BAHALIY, Dmytro. *An Autobiography: 50 Years on the Side of Ukrainian Culture*. Kharkiv: Banner, 2002, 192 pp. [in Ukrainian].
2. BAHALIY, Dmytro. Scientific heritage of Mykola Sumtsov. In: Hryhorii HRYNKO, ed., *The Red Path: A Monthly*. 1923, no. 3, pp. 162–171 [in Ukrainian].
3. BOHDASHYNA, Olena. *Activities of the Kharkiv Research Department of the History of Ukrainian Culture Named after Acad. Dmytro Bahaliy (1921–1934): A Monograph*. Kharkiv: KhSPU, 1994, 196 pp. [in Ukrainian].
4. BORYSENKO, Valentyna. *Essays on the History of Ukrainian Ethnology (1920s–1930s)*. Kyiv: Uniserv, 2002, 92 pp. [in Ukrainian].
5. ANON, ed., *Bulletin of the Khvedir Vovk Cabinet of Anthropology and Ethnology*. Kyiv, 1925, no. 1, 45 pp. [in Ukrainian].
6. VETUKHOV, Oleksa. Works of the Section. In: Dmytro BAHALIY, ed., *Scientific Collection of the Kharkiv Research Department of the History of Ukrainian Culture Named after the Academician Dmytro Bahaliy*. Kharkiv: State Publishing House of Ukraine, 1930, vol. IX: Papers of Ethnography and Ethnology Section, pp. 145–155 [in Ukrainian].
7. VETUKHOV, Oleksa. Kharkivshchyna. In: Mykhaylo KRYVOROTCHENKO, ed.-in-chief, *Local History: A Scientific Journal*. Kharkiv, 1929, no. 1–2, pp. 61–64 [in Ukrainian].
8. VODOTYKA, Serhiy, Liudmyla SAVENOK. Controversial Aspects of Scientific- Organizational System of the All-Ukrainian Academy of Sciences in 1921–1928: Departments as a Part of Historical Knowledge Structure. In: Yevhen SINKEVYCH, ed.-in-chief, *The Historical Archives. Scientific Studies: Collected Scholarly Papers*. Mykolayiv, 2016, no. 17, pp. 51–57 [in Ukrainian].
9. DUBROVSKYI, Vasyi. *Museums of Ukraine*. Kharkiv: State Publishing House of Ukraine, 1929, 60 pp. [in Ukrainian].
10. YEROFEYEV, Ivan. The Museum of Sloboda Ukraine Named after Hryhorii Skovoroda. In: *Flame: A Bimonthly Illustrated Literary Magazine*. 1925, no. 9 (29), pp. 10–11 [in Russian].
11. KAPELIUSHYI, Valerii, Hennadii KAZAKEVYCH, Nataliia CHERNYSHCHUK. *The Ukrainian Ethnology in the European Context (Second Half of the 19th Century – 1920s)*. Vinnytsia: Nilan-Ltd LLC, 2013, 208 pp. [in Ukrainian].
12. MANDEBURA, Olesia. *Mykola Sumtsov and Problems of Social-Cultural Identity*. Kyiv: Institute of Political and Ethno-National Studies, 2011, 276 pp. [in Ukrainian].

13. MANKOVSKA, Ruslana. Repression among museum workers in the late 1920s and 1930s. In: Yurii DANYLIUK, editorial board's chief. *From the Archives of the AUEC–SPD–PCIA–CSS (VUChK–GPU–NKVD–KGB)*. 1997, no. 1/2, pp. 263–271 [in Ukrainian].
14. AMON, ed., *Bulletin of the Museum of Sloboda Ukraine Named after Hryhorii Skovoroda*. Kharkiv, 1926–1927, no. 2–3 [in Ukrainian and Russian].
15. ANON, ed., *Bulletin of the Museum of Sloboda Ukraine*. Kharkiv, 1925, no. 1 [in Ukrainian and Russian].
16. ANON, ed., *Science in Ukraine*. Kharkiv: Printing House of the People's Commissariat for Education, 1922, no. 3, 291 pp. [in Russian].
17. BAHALIY, Dmytro, ed.-in-chief, *Scientific Magazine of the Kharkiv Research Department of the Ukrainian History: In Commemoration of Acad. Mykola Sumtsov*. Edited by Oleksa VETUKHOV, Mykola PLEVAKO, Stefan TARANUSHENKO, Matvii YAVORSKYI. Kharkiv: Movement, 1924, I, 154 pp. [in Ukrainian].
18. PAVLOVA, Olha. The Museum of Sloboda Ukraine Named after Hryhorii Skovoroda (January 1920 to 1929). In: Viktor KOTSUR, ed.-in-chief, *Pereyaslav's Skovoroda Studies: Philology. Philosophy. Pedagogics: Collected Scientific Papers*. Edited by Mykola KORPANIUK. Pereyaslav-Khmelnytskyi, 2011, iss. 1, pp. 304–309 [in Ukrainian].
19. SKRYPNYK, Hanna. *Ethnographic Museums of Ukraine. Their Formation and Development*. Kyiv: Scientific Thought, 1989, 301 pp. [in Ukrainian].
20. FEDOROVSKYI, Oleksandr. Local Studies in Kharkiv and Sloboda Ukraine (in the 1910s–1920s). In: *Local History*. 1924, no. 3, pp. 292–298 [in Russian].
21. CHERNIKOVA, Inna. Memorial Preservation Activities of the Museum of Sloboda Ukraine Named after Hryhorii Skovoroda (1920s). In: *A Collection of Scientific Papers of the Hryhorii Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. «History and Geography» Series*. Kharkiv. 2013, iss. 49, pp. 170–172 [in Ukrainian].

Надійшла / Received 26.03.2023

Рекомендована до друку / Recommended for publishing 13.06.2023